

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
3. Збірник цитат і висловів. №3274. URL: <https://rozdil.lviv.ua/aphorisms/aph.php?id=3274>.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 14 липня 2021 року № 1-р/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>.
5. Макеєва О. М. Правова доктрина: теоретичні засади. Роль правової комунікації у забезпеченні прав людини. 2020 рік. С. 148-149. URL: https://www.researchgate.net/publication/343517266_The_role_of_legal_communication_in_ensuring_human_rights.
6. Макеєва О. М. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. Поняття і сутність правової комунікації в сучасному інформаційному просторі. 2017 рік. С. 38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2017_3_7.

Даниленко Денис Сергійович,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

професор кафедри мовної підготовки
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент **Ялова О. В.**

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мовна політика в Україні завжди була важливою частиною державної стратегії, оскільки мова є ключовим елементом національної ідентичності, об'єднання суспільства та функціонування державних інститутів. Проте особливого значення це питання набуло в умовах воєнного стану, коли необхідність захисту української мови стала не лише

культурним, але й безпековим завданням. Після початку військової агресії Росії проти України у 2014 році і повномасштабного вторгнення у 2022 році мовна політика набула нового контексту, адже російська мова стала символом інформаційної війни, культурної експансії та інструментом пропаганди.

У цій роботі розглянуто особливості реалізації мовної політики в Україні в умовах воєнного стану, її виклики та перспективи.

Протягом багатьох століть Україна перебувала під впливом імперій, які намагалися асимілювати її культуру та мову. Російська імперія та пізніше Радянський Союз проводили активну політику русифікації, що сприяло витісненню української мови з освіти, державних установ та публічної сфери. Попри проголошення української мови офіційною в УРСР, російська мова домінувала у містах та серед управлінських еліт.

Після проголошення незалежності України у 1991 році держава розпочала процес відновлення української мови як державної. Прийняття Конституції України у 1996 році закріпило статус української мови як єдиної державної. Проте вплив російської мови залишався сильним у багатьох регіонах країни, особливо на сході та півдні.

Статус української мови як державної закріплено статтею 10 Конституції України. Відповідно до цієї ж статті держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. [1]

Доцільно стверджувати, що вектор на формування всієї мовної політики України бере свій початок саме з цієї статті, бо Конституція є джерелом права усіх законодавчих актів України. Відповідно до цього першочерговим мовним пріоритетом є розвиток української мови на всіх рівнях та у всіх сферах суспільного життя.

На жаль, політична нестабільність призвела до регресу у мовному питанні. У 2012 році ухвалення Закону «Про засади державної мовної політики» (закон Ківалова-Колесніченка) стало кроком назад у процесі мовного відродження, оскільки закон дозволяв офіційно використовувати російську мову у регіонах, де вона була поширена. Після Революції Гідності у 2014 році та початку військових дій на Сході України цей закон був скасований, і мовна політика набула більш жорсткого

характеру щодо захисту української мови за всю історію її незалежності.

Важливо зазначити, що у відповідь на нові виклики, в Україні було прийнято Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який закріплює українську мову в усіх сферах суспільного життя, включаючи освіту, медіа та адміністративні послуги. [2]

Повномасштабна російська агресія, що почалася у лютому 2022 року, не лише змінила політичний та військовий контекст України, але й поставила перед країною нові завдання у сфері мовної політики. Однією з головних проблем стало протистояння російській пропаганді, яка використовувала мовне питання для виправдання свого вторгнення, намагаючись подати його як «захист російськомовного населення». У цьому контексті українська мова стала символом національного спротиву та єднання суспільства.

Українська мова завжди була не тільки комунікаційним інструментом, але і символом національної ідентичності. Під час війни важливо зберігати та вдосконалювати мовну свідомість, щоб українці змогли залишити свою мову недоторканою. Збереження мовної свідомості визначається також зусиллями у передачі цієї свідомості наступним поколінням. Використання рідної мови стає знаком підтримки української ідентичності, сприяючи утвердженню національного гідності [3].

Одним із головних викликів мовної політики під час воєнного стану стало зміцнення позицій української мови в регіонах, де російська мова домінувала. Це особливо актуально для тимчасово окупованих територій та прифронтових зон, де вплив російської мови залишався сильним. Важливою метою держави стало не лише забезпечення офіційного функціонування української мови, але й створення умов для її природного впровадження у повсякденне життя громадян.

Одним із ключових напрямів реалізації мовної політики в умовах воєнного стану стало зміцнення ролі української мови у сфері освіти. Відповідно до Закону України «Про освіту», основною мовою навчання є українська, але на практиці у деяких регіонах до повномасштабного вторгнення продовжували використовувати російську мову як мову навчання. З початком війни держава зосередила свої зусилля на переведенні освітніх закладів на українську мову викладання, що є не лише мовним, але й безпековим питанням, адже освіта є

важливим інструментом виховання патріотичних цінностей та формування національної ідентичності [4].

Крім того, важливу роль у зміцненні української мови відіграє культурна сфера. У часи війни розвиток української культури став засобом підтримки національного духу та опору агресору. Держава активно підтримує україномовні медіа, літературу, кінематограф та інші сфери культури, які сприяють популяризації української мови та формуванню національної свідомості. Наприклад, багато українських телеканалів та онлайн-платформ створюють контент українською мовою, щоб зміцнити національну ідентичність. Якщо говорити про сучасність то ми можемо помітити стрімкий розвиток україномовного ютубу та музики.

Окрему увагу у мовній політиці в умовах воєнного стану приділено інформаційній безпеці. Російська мова тривалий час використовувалася як інструмент впливу через пропаганду та дезінформацію. В умовах війни важливо було обмежити доступ російськомовного контенту, який поширював ворожі наративи та підривав національну безпеку. Законодавство України було посилене щодо регулювання мовного контенту у засобах масової інформації, що спрямовано на збільшення частки українськомовних передач, фільмів та інших форм медійного контенту. Це стало важливим елементом у боротьбі з пропагандою, а також способом збереження та розвитку української культури.

Одним із основних викликів для мовної політики під час воєнного стану є забезпечення повсюдного використання української мови в умовах, коли значна частина країни потерпає від активних бойових дій або тимчасово окупована. Важливо забезпечити доступ до освіти українською мовою, навіть у складних умовах, а також підтримувати зв'язок із громадянами на окупованих територіях через україномовний контент.

Ще одним викликом є процес реінтеграції тимчасово окупованих територій, де російська мова домінувала протягом багатьох років. Після звільнення цих регіонів постане питання мовної адаптації населення, яке, можливо, втратило зв'язок з українською мовою. Для цього будуть потрібні не лише законодавчі механізми, але й широкі освітні та культурні ініціативи, спрямовані на повернення української мови у ці регіони. Наприклад, програми навчання, підтримка україномовних медіа та культурні заходи можуть допомогти зміцнити роль української мови.

Незважаючи на виклики, мовна політика в умовах воєнного стану має великі перспективи. По-перше, війна сприяла значному зростанню патріотичних настроїв серед населення, що природно підтримує розвиток української мови. По-друге, держава активно реалізує програми підтримки української мови, що сприяє її впровадженню у всі сфери суспільного життя. По-третє, міжнародна підтримка України відкриває нові можливості для розвитку україномовної освіти та культури, зокрема через співпрацю з іноземними державами та організаціями.

У цьому контексті доцільно цитування роботи Євгенії Мінакової: «Політика реінтеграції тимчасово окупованих територій включає реінтеграцію власне територій і функціонування органів державної влади на них та політику реінтеграції населення, що проживає на зазначених територіях. Це не лише механічне воз'єднання територій, відновлення територіальної цілісності, а й налагодження діалогу, адаптація, інтеграція населення окупованих територій у загальнодержавний простір, захист їх прав, етнокультурна та етнополітична консолідація» [5].

Робочим механізмом зміцнення української мови у звільнених регіонах може бути проведення правопросвітніх заходів, всеукраїнських філологічних фестивалів. Так, наприклад, на Донеччині щорічно проводився фестиваль-конкурс читців, поетів, художників та фотохудожників під назвою «Любіть Україну!». Лейтмотивом заходу стала популяризація української мови та вшанування творчості Володимира Сосюри. Вперше конкурс, присвячений пам'яті видатного земляка, був проведений у 2007 році у Дебальцевому – місті де народився поет. На початку свого існування конкурс мав іншу назву – «Срібні дзвони», який ще тоді привернув увагу любителів мистецтва і поезії з багатьох міст, районів Донеччини та став щорічним [6].

Таким чином, мовна політика в Україні зазнала суттєвих змін у умовах воєнного стану. Вона стала важливим елементом національної безпеки, адже українська мова є не лише засобом комунікації, а й символом національної ідентичності та спротиву. Реалізація мовної політики в умовах війни вимагає комплексного підходу, що включає законодавче регулювання, підтримку культурної сфери та освітні ініціативи, які сприятимуть зміцненню ролі української мови у всіх аспектах суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
3. Яцик І. А. Війна і мова : вплив російського вторгнення на ставлення українців до чинників ідентичності : дипломна робота магістра : 035.01 Філологія. Хмельницький, 2023. 88 с .
4. Про освіту. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
5. Мінакова Є. Політика реінтеграції тимчасово окупованих територій України та її правові основи. Вісник кримінологічної асоціації України. 31, 1 (трав 2024). С. 826–835.
6. У відкритому фестивалі-конкурсі читців, поетів, художників та фотохудожників «Любіть Україну!» пам'яті Володимира Сосюри завершився підсумковий етап. Донецька Обласна Державна адміністрація. URL: <https://dn.gov.ua/news/u-vidkritomu-festivali-konkursi-chitciv-poetiv-hudozhnikiv-ta-fotohudozhnikiv-lyubit-ukrayinu-pamyati-volodimira-sosyuri-zavershivsya-pidsumkovij-etap>.

Єременко Наталія Андріївна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
професор кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент
Юлдашева С. А.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ ТА ДОТРИМАННЯ МОВНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Мова є одним із головних елементів національної ідентичності та суверенітету держави. В умовах тимчасової окупації частини територій України питання дотримання мовних прав громадян набуло особливої актуальності. Збереження та